

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

36.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
3. CİLT

02-06 HAZİRAN 2014
GAZİANTEP

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3446-3
Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù Yayın No: 167-3

YAYINA HAZIRLAYANLAR
Dr. Haydar DÖNMEZ

Kapak ve Uygulama
Yusuf KOŞAR

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotoğrafı: *Erksin GÜLEÇ*
2013 Yılı Üçağızlı Mağara Kazısı

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Ayyùl Ofset Matbaacılık
San. Tic. Ltd. Şti., ANKARA-2014
Tel: 0312 310 59 95

2012-2013 TEOS KAZI ÇALIŞMALARI (3. - 4. SEZON)

Musa KADIOĞLU*

İzmir İli, Seferihisar İlçesi, Sığacık Mahallesi'nde yer alan Teos antik kentinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi adına başkanlığım altında sürdürülen kazı, belgeleme ve restorasyon çalışmaları 2012 yılında (3. Sezon) 01 Temmuz - 05 Ekim 2012 tarihlerinde ve 2013 yılında (4. Sezon) 20 Haziran - 06 Ekim 2013 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir¹.

2012 ve 2013 yılı Teos kazı, belgeleme ve restorasyon çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün

* Prof. Dr. Musa KADIOĞLU, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE. e-posta: musakadioglu@gmail.com; www.teosarkeoloji.com Cep Tel: 0533 734 94 09

- 1 2012 ve 2013 yılı çalışmalarına, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı'ndan Yrd. Doç. Dr. S. H. Öztaner, Araş. Gör. C. Özbil, Araş. Gör. D. Ö. Yalçın, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. R. Tamsü Polat ve Öğr. Gör. Y. Polat; Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü'nden Prof. Dr. M. Adak, Araş. Gör. H. Uzunoglu, Araş. Gör. E. Taşdelen; arkeologlar G. Yenice, C. Pala, H. Ergin, A. Atmaca, S. Gülgönül ve Ö. Esen; Mimar-Restoratör E. Köşkeroglu, mimarlar M. Çalışkan, M. T. Günay Akşit, I. T. Sheridan; Fransa Bordeaux Ausonius Enstitüsü'nden nümismat Dr. K. Konuk; Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nden Prof. Dr. M. Kerschner; kentteki jeofizik araştırmalarını yürüten C. Hübner ve çeşitli üniversitelerden öğrenciler katılmıştır. Ayrıca 2012 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. S. Sunay, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. A. Erdoğan ile Doç. Dr. M. N. Aytaçlar; Süleyman Demirel Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. F. Özcan; arkeologlar O. Aydemir, G. Şakar, O. Bozoğlan katılmıştır. Antik kentin güney limanında sualtı araştırmalarını Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. H. Erkanal başkanlığında, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. İ. Tuğcu; Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Araş. Gör. O. Çömelekoğlu sürdürmüşlerdir. Ayrıca, yabancı ekip üyeleri olarak, Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi'nden Prof. Dr. M. Fuchs; McMaster Üniversitesi'nden Prof. Dr. M. Beckmann, H. Northwood 2012 yılı çalışmalarına katılmıştır. 2013 yılında Köln Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nden Prof. Dr. H. Brückner, F. Stock ve R. Rauhut jeoarkeolojik araştırmalar yapmışlardır. 2012 yılında Sayın E. Korkmaz (İzmir Müzesi), 2013 yılında Sayın M. Atıcı (İzmir Müzesi) Bakanlık temsilcisi olarak görev almıştır.

(KVMG Yatırım Bütçesi ve DÖSİMM) sağlamış olduğu maddî destekle sürdürülmüştür. Ayrıca çalışmalarımızı, Yaşar Holding Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Emine Feyhan Yaşar ve İzmir AGORA Alışveriş Merkezi adına Odak İnşaat Mühendislik Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Hiddenbay Gayrimenkul Yat. Tur. İnş. San. Tiç. Ltd. Şti. de finansal olarak desteklemiştirler. Yeni Teknik Yapı İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. Teos kazı başkanlığı için Seferihisar Belediye Başkanlığı'nın sağlamış olduğu sponsorluk desteği ile satın alınan mobil vincin satın alımında 25.000.-TL'lik sponsorluk indirimi yapmıştır. T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Tarih Kurumu, Seferihisar Belediyesi ve Seferihisar Kaymakamlığı da kazı çalışmalarına aynı ve maddî destek vermişlerdir. Teos kazı başkanlığı adına yukarıda adı geçen kurum, kuruluş ve kişilere kazı çalışmalarına vermiş oldukları destekten ötürü teşekkür ederim.

Teos Çevre Düzenleme Projesi ve Uygulanması İle İlgili Çalışmalar

Teos antik kentinde 25 Temmuz 2010 tarihinde başlayan yeni dönem kazı çalışmalarının öncelikli amacı, kazı evi ve depo-müzenin yapımı için gerekli olan uygun arazinin bulunması olmuştur. Teos 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde kalan ve mülkiyeti hazineye ait taşınmazın, kazı evi yapımı için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsisi konusunda gerekli başvuru, Teos Kazı Başkanlığınca 16 Ağustos 2010 tarihinde yapılmıştır. Söz konusu arazinin (eski 88 ada 21 parsel) kazı evi yapılmak üzere tahsisi 13 Mayıs 2011'de 2 yıllığına gerçekleşmiştir. Eski 88 ada 21 parselde kazı evinin inşası İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.12. 2010 gün ve 5511 sayılı kararı ile prensipte uygun görülmüş ve gerekli izin ve projeler tamamlandıktan sonra konunun ele alınacağı 20 Nisan 2011 tarihli yazı ile kazı başkanlığına bildirilmiştir. Söz konusu parselde kazı evi, depo-müze ve gişe binalarının yapımı için 2011 yılı kazı çalışmaları kapsamında jeofizik ölçümleri ve sondaj kazıları gerçekleştirilmiştir. Kazı sonuçlarını da içeren Teos Çevre Düzenleme Projesi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün uygun görüşü ile İzmir 1 Numaralı

Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'na iletilmiştir. Söz konusu proje İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 10.02.2012 gün ve 318 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Antik kentin ören yeri statüsüne kavuşturulabilmesi için şart olan bu proje ile Ören Yeri Giriş Binası (Gişe), Depo-Müze, Bilgilendirme Merkezi, Kafeterya, Seyir Terasları, kent içerisindeki gezi güzergâhları (kısa, orta ve uzun tur), dinlenme alanları ile kazı evi inşa edilmesi planlanmıştır (Plan: 1).

Onaylı Teos Çevre Düzenleme Projesi kapsamında, kazı evi hariç diğer inşaa faaliyetler T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce yatırım programına alınmıştır. 2012 yılı Ağustos ayı içerisinde ihalesi tamamlanan projenin uygulamasına Eylül 2012 tarihinde başlanmış olup söz konusu proje, Mayıs 2014 tarihinde tamamlanmıştır. "Teos Ören Yeri Çevre Düzenleme Projesi" kapsamında planlanan, kent içerisindeki "Kısa, Orta ve Uzun Tur" güzergâhları büyük oranda oluşturulmuş ve yön levhalarıyla desteklenmiştir. Bu güzergâhların ziyaretçiler açısından kolayca kullanımının sağlanabilmesi ve kamulaştırmanın asgari düzeyde yapılması amacıyla, parseller arasındaki kadastral yolların gezi güzergâhı olarak kullanımı için onaylı çevre düzenleme projesi İzmir 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.01.2014 Tarih ve 1805 sayılı kararı ile revize edilmiştir. Ören Yeri Karşılama Merkezi, Tiyatro, Akropol ve Dionysos Tapınağı arasında kalan alanda yer alan söz konusu kadastral yolların büyük bir bölümü 2013 yılı kazı çalışmalarında bitki örtüsünden arındırılmış ve kaplamasız yol olarak düzenlenmiştir.

Proje kapsamında planlanan kazı evi için gerekli olan finansman, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürü Sayın Abdülaziz Ediz'in çabalarıyla İzmir Valiliği, İzmir İl Özel İdaresi kaynaklarından sağlanmıştır. 03 Aralık 2012 tarihinde kazı evinin ihalesi tamamlanmış ve Nisan 2013'te inşaat süreci başlamıştır. 2013 yılı sonu itibarıyla yüklenici firmanın işi bitirememesi nedeniyle eksik kalan kısımların İzmir İl Özel İdaresi'nin ikinci bir ihalesi ile 2014 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır.

BELGELEME ÇALIŞMALARI

Sayısal Kent Planı ve Mimari Belgeleme (Plan: 1)

Antik kentin sayısal kent planının çıkarılması ve cadde-sokak ilişkisinin araştırılmasına yönelik olarak 2010 yılından itibaren sürdürülen belgeleme çalışmaları kapsamında, Hellenistik Dönem kent suru içerisinde kalan tüm yapı kalıntıları 2012 kazı sezonu itibarıyla sayısal kent planına (Total Station-Nikon Nivo C3 ve GNSS-Foif A20) işlenmiştir. Ayrıca arkeolojik kazıların sürdürüldüğü, Hellenistik Kent Suru, Dionysos Tapınağı *Temenos* Alanı, Akropol, *Bouleuterion* ile Tiyatro da 2013 kazı çalışmaları sonrasında elde edilen veriler kent planına eklenmiş ve yapıların rölöve planları tamamlanarak blok envanter çalışmaları sürdürülmüştür.

Antik kentin nekropol alanları ile ilgili araştırmalar kapsamında kent çevresindeki tümülüslerde belgeleme çalışmalarına 2013 yılında başlanmıştır. Kentin doğusundaki Sazlıgöl Mevkii'nde 11, Tepecik Mevkii'nde 2, akropolün batısındaki Çamlık Mevkii'nde 1 ve kentin kuzeydoğusundaki Karagöl Mevkii'nde 1 adet olmak üzere 15 tümülüs GNSS cihazı ile ölçülerek kent planına eklenmiştir.

Jeofizik Çalışmaları (Plan: 2)

Antik kentin cadde-sokak sistemi ile toprak altındaki yapılarının araştırılması amacıyla 2010 yılından itibaren devam eden jeofizik çalışmalarına 2012 ve 2013 yıllarında da devam edilmiştir². Jeomanyetik ve jeoradar yöntemleri kullanılarak yapılan ölçümlerle toplam 17.599 m²'lik alan taranmış ve önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Yüzeyde görülmeyen birçok yapının varlığının tespitinin yanı sıra antik kentin cadde ve sokaklarında, ortogonal yani birbirlerini dik açıyla kesen ve birbirine paralel olan hippodamik bir sistemin var olduğu anlaşılmıştır. Jeofizik verilerine göre antik kentin cadde ve sokakları bir plan dâhilinde inşa edilmemiştir.

2 Teos 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı sınırları içerisinde yapılan jeofizik çalışmaları Christian Hübner ve ekibi tarafından gerçekleştirilmektedir. www.ggh-online.de

89 ada 32 parselin güneybatısında bulunan ve Agora Tapınağı olarak adlandırılan yapı, konum olarak *bouleuterion*'un güneydoğusunda bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda mevcut durumu belgelenmiş, çevrede yer alan ve görülebilen blok ve sütunlar kayıt altına alınmış olmakla beraber yapı, bulunduğu alanda yoğun olan bitki örtüsü ve ağıl yapısı nedeniyle güçlükle tespit edilmektedir.

2013 yılı kazı sezonu çalışmaları kapsamında alanda bulunan yoğun bitki örtüsü ile tapınağın hemen doğusuna bitişen ağılın kaldırılmasının ardından yapılacak kazı çalışmaları ile yapının rölövesinin çıkarılması planlanmıştır. Tapınaktaki çalışmaların sağlıklı belgelenebilmesi için doğu-batı uzantılı olarak 57,4 m. ve kuzey-güney doğrultusunda 52,2 m.lik alan, her biri 8,2 x 5,8 m. ölçülerinde 63 plan kareye bölünmüştür. Tapınağın çevresindeki 20 metre çapındaki alanın temizliği ile çok sayıda sütun tamburu ve üst yapı elemanı ortaya çıkarılmıştır. Yine bu yığma duvar ve çevresinde çok sayıda yazıt parçası ele geçirilmiştir. Bu bloklar numaralandırılmış ve mevcut durumları ile konumları kayıt altına alınmıştır.

Seramik ve Küçük Buluntu

Rahşan TAMSÜ POLAT⁴

Seramik ve küçük buluntu belgeleme çalışmaları, Güney Liman ve antik iskelesi üzerinde ortaya çıkarılan şapel ile Hellenistik Dönem Kent Suru çevresinde yapılan sondajlarda ele geçirilen seramik ve küçük buluntuları kapsamaktadır.

3 D. Özlem YALÇIN, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye / Ankara, e-posta: d.ozlem.yalcin@gmail.com

4 Yrd. Doç. Dr. Rahşan TAMSÜ POLAT, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, C-111, 26470, Tepebaşı / Eskişehir, Tel: 0222 335 05 80/4082; e-posta: rahsantp@anadolu.edu.tr; ratamsu@gmail.com

Güney Liman ve Şapel: Güney Liman'ın iskelesinde, limanın doğusu ve batısındaki alanda yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak kâse, tabak, çanak parçaları ile M.S. 6.-7. yüzyıllara tarihlenen *amphora* parçaları bulunmuştur. Güney Liman'daki şapelde ele geçirilen seramikler M.S. 12. yüzyılın ilk yarısına⁵ tarihlenen iyi kaliteli yeşil sırlı ve sgraffito parçaları, Zeuxippos I tipinde seramikler ile M.S. 13. yüzyıla tarihlenen kahverengi ve yeşil lekeli Bizans seramikleridir⁶.

Hellenistik Sur: Bu çalışma, Hellenistik Dönemde inşa edildiği kabul edilen kent surunun küçük buluntular yardımı ile kullanım evrelerini belirlemeyi hedeflemektedir. 2012 yılında Güney Giriş 1'de saptanan Mazgal 1'de ele geçirilen seramik ve küçük buluntular, bu alanın M.Ö. 2. yüzyıl ortasından sonra yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. Kentin antik limana yakın olan ve güney nekropole açılan güney surlarında her iki taraftan birer kule ile desteklenen bir giriş ortaya çıkarılmıştır (Güney Nekropol Girişi). Söz konusu kuleler "Güney Giriş Kule 1" ve "Güney Giriş Kule 2" olarak adlandırılmıştır. Kulelerde ele geçirilen seramikler, M.Ö. 2 yüzyılın 4. çeyreği ile M.Ö. 1. yüzyıl aralığına tarihlenmektedirler (Resim: 1).

Kentin güneyinde, nekropol girişinin yaklaşık olarak 85 m. batısında belirlenen kule, 'Güney Kule 2' olarak adlandırılmıştır. Bu alanda ele geçirilen batı yamacı stilindeki *kantharos* parçaları M.Ö. 3. yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir. Ayrıca Güney Kule 2'de yapılan kazılarda M.Ö. 4. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen çok miktarda *tripot* parçası⁷, M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğine tarihlenen siyah glazürlü "*echinus bowl*" olarak adlandırılan içe dönük ağız profilli sıg kâse ve siyah astarlı balık tabağı parçaları bulunmuştur (Resim: 2).

Güney Kule 1'deki kazılarda M.Ö. 2. yüzyıl ortası-M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen Rodos tipi *amphora* dipleri, M.Ö. 2. ve M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen *fusi* formulu *unguentarium*'lara ait gövde ve dip parçaları ele geçirilmiştir.

5 H. Morgan, *The Byzantine Pottery, Corinth XI* (1942) No. 992-1049, Fig. 95-98.

6 L. Döğner, "Byzantine Ceramics Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-03)", *Byzas* 7, 2005, 97-122, Lev. 11 a; 13, 15 h.

7 N. Atıcı, *Defining Cooking Activity Areas of Burgaz Domestic Units in the 4th Century BC*. 2003, (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, 2003, Pl. VII, Fig. 23, 1.

Bouleuterion: *Bouleuterion* kazılarında geniş çanaklar, güveçler, *amphora*'lar, kâse ve tabaklar ile *unguentarium* parçaları ile *sigillata*'lar ele geçirilmiştir. Üst seviyelerde M.S. 6.-7. yüzyıla tarihlenen *amphora* parçaları⁸ ile yeşil sırlı seramik parçaları bulunmuştur. Bununla birlikte M.Ö. geç 2. yüzyıla tarihlenen seramik parçaları ile *amphora* diplerinin de bu seviyede bulunmuş olması, üst tabakada bir akıntı ya da dolgunun olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca *sigillata*'lardan Doğu Sigillata B olarak sınıflanan formda ele geçirilen tabaklar⁹, çömlek parçaları ile *amphora*'lar da benzer örnekler yardımıyla M.S. 1. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁰.

Epigrafik Araştırmalar

Mustafa ADAK¹¹

2012 yılında devam eden *Bouleuterion* kazısında çoğu parçalar hâlinde günümüze ulaşan 15 adet yeni yazıt ele geçirilmiştir. Tam korunmuş bir heykel kaidesi üzerinde "Halk Kraton oğlu genç Kraton'u (dikti)" okunmaktadır. Teos yazıtlarında henüz belgelenmemiş olan bu genç Kraton'un kim olduğunu ve kente ne türlü yararı dokunduğunu maalesef bilemiyoruz. Harf karakterleri, Kraton'un heykelinin Geç Hellenistik veya Erken İmparatorluk Dönemi'nde dikildiğine işaret etmektedir.

Yazıt parçalarının çoğu Claudius/Nero Döneminden Hadrianus Dönemi'ne kadar takip edebildiğimiz Teos'un en varlıklı soyu olan Claudius'lar ile ilişkilidir. Kısmen korunmuş bir kaidenin üzerinde yer alan bir yazıtta; ev kölelerinin (*familia* sözcüğü bu anlamda olmalı) efendileri Tiberius Claudius Kalobrotos'un heykelini diktikleri ifade edilmektedir. Aynı şahsa ait başka

8 M. Bonifay - D. Pieri, "Amphores du V e au VII e s. A Marseille: Nouvelles Donneés sur la Typologie et le Contenu". *JRA* 8 (1995) 94-120, 107, Fig. 6.46.

9 J. W. Hayes 1985, "Sigillate Orientali"; in: *Enciclopedia dell'arte antica classica e orientale. Atlante delle Forme Ceramiche II, Ceramica Fine Romana nel Bacino Mediterraneo (Tardo Ellenismo e Primo Impero)*, Rome: 1-96, Tav. XXIII, 6, Forma V.

10 J. P. Joncheray, "Contribution A l'étude de l'épave Dramont D (campagnes 1970-71)", *CAS* 2, 1973, 9-47.

11 Prof. Dr. Mustafa ADAK, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, 07058 Kampüs / Antalya; e-posta: madak@akdeniz.edu.tr.

bir heykel kaidesi daha önce yine *Bouleuterion*'un *cavea*'sında 1963 yılı kazılarında tüm olarak ele geçirilmişti. Buna göre Kalobrotos'un heykelini M.S. 89/90 yılında Asia Birliği'nin başrahipliğini yapan oğlu Phesinos dikmişti. Söz konusu bu kazılarda ayrıca Tiberius Claudius Phesinos'a ait bir heykel kaidesi yine *Bouleuterion*'da ele geçirilmişti. 2012'de bulunan başka bir heykel kaidesine ait parçalar, bu Phesinos'un torunu olan Claudia Tertulla'ya aittir. Yazıt 1964 yılında bulunan bazı parçalarla birlikte neredeyse büyük ölçüde tamamlanabilmektedir. Efes'te Birlik rahipliği yapan Claudia Tertulla'nın heykeli aynı konumda olan eşi (veya oğlu) tarafından dikilmiştir. Annesi Claudia Tryphaina'nın Efesli Tiberius Claudius Italicus ile evlenmesiyle aile Efes'e yerleşmiştir. Teos'ta bulunan başka yazıtlar, Tertulla'nın annesi ve kardeşlerinin bu kent ile yakın ilişki içinde olduklarını göstermektedir. *Bouleuterion* kazılarında ele geçirilen diğer yazıt parçalarında Kalobrotos soyunun başka fertleri de anılmaktadır. Henüz birleştiremediğimiz bu parçalarda Tiberius veya Kyreina gibi şahıs ve *tribus* isimleri okunmaktadır. Kalobrotos soyunun aile fertlerine ait heykellerin dört nesil boyunca *Bouleuterion*'da dikilmiş olması, bu ailenin kent için ne derece önemli olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Bouleuterion'un güney kısmında dolgu malzemesi olarak kullanılan taşlar arasında bazı yazıt parçaları ele geçirilmiştir. Daha büyük parçalar arasında şu yazıtlar tespit edilmiştir: Artemon'un Hellenistik Döneme tarihlenen üçgen alınlıklı mezar steli; Antipatros'un kızı ve Thyrsos'un eşi olan [Iskh]opolis'in mezar steli (geç Hellenistik); Olympias'ın mezar sunağı (İmparatorluk Dönemi).

Dionysos Tapınağı'nda sürdürülen kazılarda bir arşitrav parçası bulunmuştur. Bu parçanın üzerinde yer alan ve Lâtince kaleme alınmış olan inşaat yazıtından sadece C]OS · XII · DE[yazısı günümüze kalmıştır. Bu yazıttan Teos'ta muhtemelen Augustus Döneminde bir kamu yapısı inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Seferihisar Çıraklık Eğitim Merkezi'nin bahçesinde bir mil taşı tespit edilmiştir¹². Diokletianus ve Büyük Konstantin Dönemleri'nde

12 Bu yazıt 2013 yılında D. French tarafından yayımlanmıştır, bkz. D. French, Roman Roads and Milestones, Vol. 3.5, Ankara 2014 (British Institut at Ankara, Electronic Monograph 5), s. 196-197, No. 108.

kullanılan mil taşı; Teos'tan Lebedos'a doğru 8 mil uzaklıkta dikilmiş olup kalıntıları kısmen mevcut olan eski Seferihisar - Ürkmez yolu üzerinde durmaktaydı (Kavakdere Mevkii). Böylece Teos teritoryumunda şimdiye kadar bilinen mil taşı sayısı altıya ulaşmıştır.

Teos'ta 2013 yılında sürdürülen kazı çalışmalarında beş ayrı alanda toplam 24 adet yazıt ele geçirilmiştir. Bu epigrafik belgelerin buluntu yerleri ve içerikleri şu şekildedir:

I. Sur kazı çalışmaları esnasında 3 yazılı blok gün ışığına çıkarılmıştır. Güney Liman surunda devşirme malzeme olarak kullanılan ve 30 satırdan oluşan Erken Klâsik Döneme ait bir lânetleme metni içerik ve nitelik açısından 2013 yılının en önemli epigrafik buluntusudur. Şiirsel bir dille kaleme alınmış, taştaki yıpranmalardan dolayı kısmen zor okunan bu metin Teos'ta daha önce tespit edilmiş olan ünlü "Teiorum Dirae" grubu ile ilişkilendirilmemelidir. Bu grup bir kamu kararını yansıtmaktadır, yani tüm Teos halkı topluma zarar verecek her türlü potansiyel düşmana karşı lânet okumaktadır. Ares'in de adı geçtiği yeni buluntu ise muhtemelen Samos kökenli olan tek bir şahısın lânetini içermektedir. Kent surunun kuzeybatı köşesinde bir kule duvarında orijinal konumunda tespit edilen inşaat yazıtında surun bu kısımda gerçekleşen imar faaliyetleri hakkında bilgi verilmektedir. 9 satırdan oluşan tam korunmuş bu yazıtta yer alan bilgiye göre taş ve kerpiç kısımlardan oluşan surun bu bölümü için kent kasasından 5560 drakhma 4 obolos ve ayrıca 320 Aleksandros drakhması harcama yapılmıştır. Bu yazıtın yakınında yine surda ortaya çıkarılan, üzerinde Hellenistik Dönemde kaleme alınan bir mezar metninin yer aldığı bir blok (burada mezar sahibinin ismi Herodotos olarak verilmiştir), geç dönemlerde gerçekleşen sur onarım çalışmalarında devşirme malzemelerin kullanıldığını göstermektedir.

II. *Bouleuterion* kazısı ve çevre düzenlemesi sonucunda 2013 yılında çeşitli dönemlere ait 5 adet yazıt parçası ele geçirilmiştir. Aralarında muhtemelen sepulkral içerikli bir arkaik yazıt ve Ptolemais hanedanlığının kralları ile Lucius Munatius (Plancus?)'un adı geçtiği parçalar anılmaya değerdir. Yazıtta Lucius Munatius'un nominatif halde anılması Marcus Antonius'a yakınlı-

ğıyla bilinen bu şahsın M.Ö. 40 yılında Asia Prokonsülü iken Kraliçe VII. Kleopatra ve atalarına bir adak sunduğunu akla getirmektedir. Buluntuların içinde en önemli olanı Augustus ve Tiberius kültürünün Teos'ta uygulanmasını içeren, alt parçası 2010 yılında bulunan kararnamenin üst kısmıdır. Belgeleme çalışmaları ayrıca 2012 *Bouleuterion* kazısında bulunan ve kazı evine getirilen 22 adet yazıt parçası üzerinde yapılmıştır.

III. 2013 yılında Agora Tapınağı'nda başlatılan kazı çalışmalarında tapınağın duvarlarında devşirme malzeme olarak kullanılan 10 adet yazıt parçası tespit edilmiştir. İlk okumalar, 3 büyük fragmanın onur yazıtı, başka bir parçanın ise bir mezar şiiri olduğunu göstermektedir. Onurlandırma yazıtlarından birisi İmparator Hadrianus'a, bir diğeri ise çocuk müsabakasında galibiyet elde eden Metrodoros'a aittir.

IV. 2013 yılında başlatılan tiyatro kazısında daha önce Pockocke ve Chandler tarafından bulunarak eksik okumalarla yayınlanan (CIG 3082; IGR IV 1568), ancak sonraki yıllarda tekrar kaybolan bir yazıt tekrar gün ışığına çıkarılmıştır. Büyük bir heykel kaidesinin üzerine işlenen 21 satırı korunmuş bu yazıtta Tiberius Klaudius Philistes çeşitli maddî desteklerinden dolayı Dionysos Tekhnitleri tarafından onurlandırılmaktadır. Yazıttan kendisinin 3 defa *agonothetes* memuriyetini üstlendiğini ve her dört yılda gerçekleşen Dionysia Kaisareia bayramını cömert bir şekilde finanse ettiğini öğrenmekteyiz. Teos kentinin Flaviuslar Döneminde önde gelen vatandaşlarından biri olan Tiberius Klaudius Philistes'a ilişik önce bulunan yazıtların hiç biri bu şahsın üstlendiği memuriyetler hakkında belge içermemekteydi. Bu belgeden ayrıca kentin önde gelen Dionysia bayramı Augustus'tan itibaren imparator kültü ile birleştirilerek kutlandığı anlaşılmaktadır. Tiyatroda ele geçirilen ve daha önce "lex agonistica" olarak tanımlanan yazıt parçasının (CIL 3061) yukarıda tanıttığımız onurlandırmanın alt parçası olduğu tespit edilmiştir.

V. Tiyatronun 200 m. güneydoğusunda 2010 yılında tespit edilen Geç Hellenistik Döneme ait Demeter ve Kore tapınağına ait büyük bir arşitrav bloğun çevresinde yapılan temizlik çalışmaları esnasında aynı yazıtın devamı bulunmuştur. Bu iki parçanın yaklaşık 200 m. kuzeydoğusunda aynı arşit-

ravin üçüncü bir parçası ortaya çıkmıştır. Bu parçalar tapınağın kentin doğu kısmında aranması gerektiğini göstermektedir. Kısmen ayakta duran kentin doğu surunun kenarında ayrıca bazı yeni mezar yazıtları ortaya çıkmıştır. Hellenistik Dönemi özellikleri taşıyan ve oldukça kısıtlı bilgi içeren bu yazıtların biri Dionysios oğlu Eukrates'e aittir.

KAZI ÇALIŞMALARI

Canan ÖZBİL¹³

Akropol

Kentin kuzey ve güney limanlarına hâkim konumdaki Akropol (günümüzde Kocakır Tepesi), kent merkezinin kuzeyinde yer almaktadır. Akropol'ün en yüksek noktasında ve hemen hemen merkezindeki doğal kayalık üzerinde, araştırmacılar tarafından *hekatompedon* olarak tanımlanan ve M.Ö. 8-7. yüzyıllara tarihlenen bir tapınak ve tapınağın batısında bir sunağa ait olabilecek kalıntılar yer almaktadır. Akropol'deki yapılaşmayı ve kentin erken dönem yerleşimini araştırmak amacıyla 2012 ve 2013 yıllarında üç aşamada kazı çalışmaları yapılmıştır.

Tapınağın kuzeydoğu köşesinde yüzeyde takip edilebilen temel bloklarının hemen dışında, 5 x 2 m. boyutlarında "L" planlı AK1¹⁴ (2012) açmasında ele geçirilen buluntular, kentin bu alanında M.Ö. 8. yüzyıl ortalarından Geç Antik Döneme kadar kültürel izlerin varlığını ortaya koymuş ancak yapı evreleri ya da mimarisi hakkında bilgi vermemiştir.

Tapınağın yaklaşık 20 m. doğusunda, sunak olarak adlandırılan ve *euthy-nteria* seviyesinde kısmen korunmuş olan alanın güneydoğu iç kısmında 1,30 x 2,20 m. boyutlarında AK2 (2013) olarak adlandırılan bir açma açılmıştır. +30,35 m. (P23=0,00 m.) kotunda başlayan çalışmalar sırasında +30,03 m. ko-

13 Canan ÖZBİL, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye / Ankara; e-posta: ozbilcanan@gmail.com

14 AK1 (2012) açmasında yapılan çalışmalar Ege Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Neziha Aytacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

tunda temel bloklarının bulunduğu görülmüştür. Güney yönünde 60 cm. genişletilen açmanın doğu ve güney kenarlarında temel blokları, kuzeybatı köşede ise yoğun taş dolgu ile karşılaşılmıştır. Ele geçirilen az sayıdaki seramik parçaları M.Ö. 6. yüzyıldan Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemine kadar çeşitlilik göstermekte fakat herhangi bir tarihlenebilir yapı katmanını konusunda bilgi vermemiştir.

Sunağın kuzey ucuna göre daha fazla tahribat görmüş ve daha alt seviyede bulunan güney kesiminde ise yüzeyde görülen blokların temel ile olan ilişkisini anlamak amacıyla güneydoğu köşede AK3 (2013) olarak adlandırılan 3 x 5 m. boyutlarında bir açma daha açılmıştır. +29,89 m. (P23=0,00 m) seviyesinde başlayan çalışmalarda +27,93 m. derinlikte üç adet kireçtaşı bloğun oluşturduğu bir zemine ulaşılmış ve çalışmalar +27,73 m.de sonlandırılmıştır. Açmanın kuzey sınırını oluşturan blokların, temel bloklarının devamı olduğu ve bu alanda 4 sıra hâlinde bir duvar meydana getirdiği görülmüştür. Ele geçirilen seramik ve küçük buluntular M.Ö. 7. yüzyıl sonundan Roma Dönemi'ne kadar çeşitlilik göstermekle beraber AK2'de olduğu gibi herhangi bir stratigrafik tabakaya işaret etmemektedir. Buna karşılık özellikle zemindeki blokların seviyesinde M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllara tarihlenen seramik parçalarının ele geçirilmesi üst kotlardaki dolguya göre bu alanda daha homojen bir tabaka ortaya koymaktadır. AK2 ve AK3 açmalarından elde edilen veriler, akropolün doğu ucunda yer alan sunak yapısının yoğun taş dolgu üzerine inşa edildiğini ve tepenin bu kısmında yapılaşmanın mümkün kılınabilmesi için kireç taşı bloklardan güçlü bir teraslama sisteminin uygulandığını göstermektedir.

Güney Liman İskelesi ve Dalgakıran

Güney Liman iskelesi ve dalgakıran kazı çalışmalarına 2012 yılında devam edilmiştir. Antik dünyanın en iyi korunmuş limanlarından olan Güney Liman iskelesini güney yönde sınırlayan dalgakıran duvarı batıya doğru takip edilerek Hellenistik Dönem Kent Suru ile birleşimi araştırılmıştır. Doğu uçtaki Liman Kilisesi'nin girişinin yaklaşık 18 m. batısından başlayan ve batıya

doğru devam eden dalgakıran kazı çalışmaları ile dalgakıranın toplamda 153 m. uzunluğundaki kısmı açığa çıkarılmıştır (Resim: 3). 1,30 m. kalınlığındaki dalgakıran duvarı doğudan batıya doğru iyi korumuş mimarđ düzenini kaybetmekle birlikte, çift çeperli ve atkılı duvar niteliğini hâlen korumaktadır. Duvarının güneyinden kıyı şeridine kadar olan alandaki kum birikintisinin ortadan kaldırılmasıyla, muntazam kesme taş bloklarla rektagonal tarzda inşa edilmiş duvarın cephesi kısmen ortaya çıkarılmıştır. Birbirilerine demir U-kenetlerle bağlanmış olan dalgakıran duvarı en altta düzgün kesilmiş bir temel üzerine çift kabuklu dik bir blok sırası, bunun üzerine her iki blok sırasını birbirine bağlayacak şekilde geniş bir yatay blok sırası ve onun üzerine tekrar çift blok sırasının geldiği bir düzende inşa edilmiştir. Söz konusu duvarı yine çift taraflı bir yatay korniş sırası sonlandırmaktadır. Duvar boyunca farklı genişliklerde dört açıklık tespit edilmiştir. Liman Kilisesi'nin yaklaşık 10 m. batısındaki ilk açıklık, 90 cm. genişliğinde ve üç merdiven basamağı ile iskele düzleminden güneye geçiş sağlamaktadır. İkinci açıklık, ilk açıklığın 22,5 m. batısında yer almakta olup 90 cm. genişliğindedir. İkinci açıklığın 34,65 m. batısında yer alan 95 cm. genişliğindeki üçüncü açıklıkta da üç basamak sırası görölmektedir. 19,30 m. daha doğuda yer alan dördüncü açıklık ise dalgakıran üzerindeki son açıklığı oluşturmaktadır. Dördüncü ve son açıklıktan sonra ise dalgakıran duvarı büyük oranda tahribat görmüş. Söz konusu açıklığın yaklaşık 12 m. batısında 3,4 m. devam eden yine dalgakıran duvarına ait olabilecek bir duvar kalıntısı ortaya çıkarılmıştır. Olasılıkla bu kalıntıdan sonraki alanda Hellenistik sur duvarı 90 derece kuzeye dönerek limanın dalgakıranı ve iskele platformu ile birleşmektedir.

Dalgakıran duvarı ile güney sahil şeridi arasında, 3. kapı açıklığının yaklaşık 16 m. güneyinde yarı işli bir *africano* bloğunun ortaya çıkmış olması, Teos Güney Limanı'nın da mermer yüklemede kullanılmış olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Dalgakıranın kuzeyine birleşen iskele platformu, batı taraftaki 3. ve 4. kapı açıklığı arasında kalan alanda dalgakıran duvarının ön kısmından kılcına uzatılmış tekne bağlama taşlarına kadar olan genişliği 4,5 m. iken, 3.

kapı açıklığından sonra doğuya doğru iskele platform genişliği yaklaşık 3 katı genişleyerek 15,40 m. ye çıkmıştır. Bu mimarî değişikliğin gereği, olasılıkla iç kısımda yani kara tarafta kalan iskeleye daha az geminin yanaşabilmesi olarak düşünülebilir. Ortalama 3,5 m. aralıklarla kılıcına yerleştirilmiş olan tekne bağlama taşları, iskelenin sadece güney bölümüne yaklaşık 50 teknenin bağlanabileceğini ortaya koymaktadır. Taş plaka döşeli iskele platformu üzerindeki aşınma izleri, limana yüklerin tekerlekli arabalarla getirildiğine işaret etmektedir. Bu iyi korunan iskele platformu doğuya doğru takip edildiğinde yer yer döşeme taşlarına rastlansa da, döşeme büyük oranda tahribata uğramış.

Şapel

Güney Liman iskelesinin doğu ucuna inşa edilmiş olan Şapel'in kuzey nefi ile nartheksi 2011 yılı kazı çalışmalarında tamamen ortaya çıkarılmıştır. 2012 yılında güney nefteki çalışmalarla yapının kazısı tamamlanmıştır. Güney Liman'ın dalgakıran duvarına yaslanan doğu-batı eksenindeki Liman Kilisesi 11,4 x 5,2 m. ölçülerinde ve çift apsislidir. Hemen hemen neflerin ortasından çok basit harçsız bir taş duvarla ikiye bölünmüştür. Ayrıca her iki nefin arasının benzer bir mimarî doku ile kapatılmış olduğu kazılarla ortaya konulmuştur. Yapının doğu başlangıcındaki çift apsisin dışında (doğusunda), kare biçimli pişmiş toprak tuğlalarla döşeli bir taban ve bu tabanı doğu taraftan sınırlayan diğer bir çift apsis kalıntısı bulunmaktadır. Bu durum, içteki küçük kilisenin, daha önce inşa edilmiş olan biraz daha büyük, yine çift apsisli bir kilisenin üzerine inşa edilmiş olduğunu göstermektedir. Söz konusu kilise, hem mimarî hem de ele geçirilen sırlı seramik parçaların stilistik incelemeyle M.S. 10-12. yüzyıllara tarihlenebilir. Yapıyı kesin olarak tarihleyecek ne bir yapı yazıtı, ne de kimin için inşa edildiğini gösteren bir buluntu ele geçirilmiştir. 2012 yılı kazı sezonu sonu itibarıyla Liman Kilisesi'nin kazıları tamamlanmış ve etrafı paslanmaz tel çit ile çevriliyerek koruma altına alınmıştır (Resim: 3).

Dionysos Tapınağının Batısı

Dionysos Kutsal Alanı'nın batısında, *temenos* duvarının hemen dışındaki alanın güneybatı kısmında, 1960'lı yıllarda D Çukuru olarak adlandırılan açmanın kuzeyinde 2011 yılında başlanan D2 Açması'ndaki kazı çalışmalarına 2012 yılında da devam edilmiştir. Açmanın güney kesiminde, kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu duvar kalıntıları ve bu duvarların birbirinden ayırdığı çeşitli mekânların varlığı tespit edilmiştir. Ayrıca, *temenos* duvarının arkasında (batısında), güneybatı kesimdeki D Çukuru'nda tespit edilmiş olan cadde ve kanal ile buna bitişik olarak yapılmış olan mekânların kuzeye doğru da devam ettiği görülmüştür. Buna göre, kutsal alanın hemen arkasından geçen dar bir cadde ve bu caddenin batısında çeşitli konut ya da dükkânlara ait olabilecek, çeşitli büyüklükte mekânların bulunduğu anlaşılmaktadır. Sıkıştırılmış toprak ile desteklenmiş moloz taş sıralarının üzerine, yine toprak ve küçük taşlarla desteklenmiş dikdörtgen kesme taşlar kullanılarak yapılmış olan ve yeryer 2-3 sırası korunmuş olan duvarlarda birçok işlenmiş blok, devşirme olarak kullanılmıştır. Açmanın kuzey kesiminde ise kuzey-güney doğrultusunda bir, doğu-batı doğrultusunda iki ve kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda bir duvara ait kalıntılar tespit edilmiştir. Duvarların yapım tekniği güney kesimde saptanan duvarlar ile benzer olup özensiz bir işçilik göstermektedir. Hem güney hem de kuzeydeki duvar yüzeylerinde yer yer korunmuş olan harç tabakaları ve ele geçirilen fresk parçaları, duvarların renkli fresklerle kaplanmış olabileceğini akla getirmektedir. Üst kotlardan itibaren dolgu toprak içerisinde yoğun miktarda amorf seramik parçaları ile pişmiş toprak figürin parçaları, pişmiş toprak ve kurşun ağırlıklar, cam parçaları, metal obje parçaları, cüruflar ele geçirilmiştir. Ayrıca mimariye bağlı metal objeler (çivi, kapı aksanı, kilit vs.) ile çatı kiremidi parçaları da yoğun olarak bulunmaktadır. Yapılan ön değerlendirme sonucunda söz konusu alanda M.Ö. 7. yüzyıl sonu ile M.S. 3. yüzyıllar arasına tarihlenen buluntuların karışık olarak ele geçirildiği görülmektedir. Bunlar arasında, M.Ö. 2 - M.S. 1. yüzyıllar arasına tarihlenen megara kâse parçaları, günlük kullanım ve pişirme kabı parçaları, kandil ve kandil kalıbı parçaları, terra sigillatolar, pişmiş toprak figürin parçaları ve dokuma ağırlıkları yoğunluk göstermektedir. Özellikle figürin par-

çaları arasında, kutsal alanlarda kullanımına rastlanan, tapınım ya da ritüele ilişkin örnekler dikkat çekicidir.

Dionysos Tapınağı

18. yüzyıldan itibaren araştırmacıların ilgisini çeken Dionysos Tapınağı'nda farklı dönemlerde kazı, belgeleme ve araştırma çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar ile tapınak hakkında birçok veri elde edilmesine karşın, yayınların yetersiz olması ve orijinal verilere ulaşmanın güçlüğü tapınağın mevcut hâliyle yeniden ele alınmasını gerektirmiştir. 3D lazer tarama yöntemi ile belgelenen kutsal alanda, rölövenin detaylarının işlenmesi ve mimarî blok envanterine yönelik çalışmalarla tapınak ve *stoa*'lara ait yaklaşık bin adet blok numaralanarak dijital plana işlenmiş ve fotografik belgelemesi tamamlanmıştır. *Temenos* alanının kuzeybatı köşesinde, rölöve çalışmaları tamamlanmış olan alandaki bloklar, Seferihisar Belediyesi'nin desteği ile Kazı Başkanlığı'na alınan 30 tonluk mobil vinç sayesinde tasnif edilmiştir (Resim: 4). Kuzeybatı köşedeki 25 x 30 m.lik alandaki tüm blokların taşınmasının ardından, *temenos*'un kuzey duvarı ile batı ve kuzey *stoa*'nın temel seviyesinde yüzeyden ortalama 20 cm. derinlikte tesviye çalışmaları yapılmıştır. Batı *stoa*'daki çalışmalar sırasında, zemindeki *stoa* temelleri ile *temenos* duvarı arasında kalan kısımda, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda iki sıra kesme taş blokla yapılmış 45 cm. genişliğinde bir duvar hattına rastlanmıştır. Batı *stoa stylobat*'ına 26 derece açı yaparak güneybatıya devam eden duvar 4,70 m. sonra dik açıyla kuzeybatıya dönerek 1,95 m. devam etmektedir. Ayrıca, bu duvarın 2,00 m. güneyinde yine aynı doğrultuda bir duvar kalıntısına daha rastlanmıştır. Duvarların üst kotları +8,16 m. ile +7,86 m. (P23=0,00 m.) arasında değişmektedir. Bu seviye, +8,36 ile +7,83 m. arasında değişen kotlardaki batı *temenos* duvarı ve batı *stoa stylobat* temelleri ile hemen hemen aynıdır. Söz konusu duvarlar muhtemelen, yukarıda bahsedilen D Çukuru ve D2 Açması'nda tespit edilen mekânlar ile ilişkilidir. Augustus Döneminde tapınağa eklendiği düşünülen *stoa*'ların yapımı sırasında işlev dışı bırakılmış olan bu mekânlar *stoa* temellerinin altında kalmış olmalıdır (Resim: 5). Buradaki yapılaşmayı daha iyi anlayabilmek

ve tarihlenebilir tabakaları araştırmak için güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu duvarın doğu kısmında bir açma (DT3) ile çalışmalara devam edilmiştir. Bu çalışmalarla duvarın cephesi 3,50 m. boyunca ve +8,16 m. ile +6,46 m. seviyeleri arasında kazılarak açığa çıkarılmıştır. Özenli bir taş işçiliğine sahip olan duvar, 13-75 x 12-45 cm. arasında değişen ölçülerde dikdörtgen kesme taş blokların düzensiz bir Şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Korunan yüksekliği 1,21 m. olan duvarın hemen hemen ortasında 1,28 m. genişliğinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. +7,17 m. seviyesindeki eşik taşının üzeri sonraki bir dönemde hem duvar blokları hem de moloz taşlarla örülerek kapatılmıştır. Duvar önünde yapılan çalışmalarda ele geçirilen buluntular arasında, ağırlıklı olarak Hellenistik Döneme tarihlenen seramik ve küçük buluntular yer almaktadır. Kapının hemen önünde yapılan ve +5,35 m. kotuna devam eden derinleşme çalışmalarında ise Geç Klasik Dönemden Geç Arkaik Döneme kadar çeşitlilik gösteren seramik parçaları ele geirilmifitir.

Tiyatro

Teos Tiyatrosu, kentın kuzeyinde akropolün güneydoğu eteğinde yer almaktadır. Güneydoğuya yönlendirilmiş olan yapı Yunan tiyatro geleneğinde inşa edilmiştir. Akropol tepesinin güneydoğu yamacına inşa edilmiş olan tiyatro, yarım daireden daha büyük planı dışında hem duvar tekniği hem de *scaenae frons'* a ait bezemeli mimarî blokları ile Roma Döneminde inşa edilmiş olmalıdır.

Tiyatro, 2010 yılında mevcut durumu 3D lazer tarama yöntemi ile belgelenerek rölöve planı çıkarılan yapıda 2013 yılında blok envanteri ve parça restorasyonuna yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş, *cavea* ve sahne binasında kazı ve temizlik çalışmalarına başlanmıştır. *Cavea'* nın korunan en üst kısmını oluşturan tonozlu galeriden orkestraya doğru kapsamlı bir temizlik çalışması yapılarak, yabani bitki örtüsü, toprak ve moloz dolgu temizlenmiştir. Üst *cavea'* yı destekleyen tonozlu galeri batı yarıda kısmen iyi korunmuş olmasına rağmen doğuya doğru daha çok tahribata uğramıştır. Bu galeriden *cavea'* ya girişi sağlayan kemerli girişlerin hemen önünde *diazoma* yer almaktadır. *Dia-*

zoma tabanına dair, kısmen korunmuş harç kalıntılarında başka bir iz bulunmamaktadır. *Diazoma* arka duvarının mermer kaide blokları, yer yer kayıplar olmakla birlikte yaklaşık 70 m. boyunca *in situ* korunmuştur. Uzunlukları 60 - 140 cm. arasında değişen blokların birleşim kenarlarında kenet yuvaları bulunmaktadır. 45 cm. yüksekliğindeki kaide blokları, yüksek bir *plinthos* ve üzerinde içe açılı sade bir profile sahiptir.

Üst *cavea*'ya ait hiçbir oturma basamağı korunmamış sadece bunlara ait harçlı moloz taştan oluşan alt yapısı korunmuştur. Alt *cavea*'da ise Teos Tiyatrosu'nun ilk *in situ* oturma basamakları ve *klimakes*'leri ortaya çıkarılmıştır. 5 *klimakes*'le 6 *kerkides*'e ayrılmış olduğu anlaşılan alt *cavea*'da, *diazoma*'dan yaklaşık 4,5 m. aşağıda tespit edilen ilk oturma sırası sadece 3,5 m. uzunluğunda korunmuştur. Orkestraya doğru indikçe sayısı sekizi bulan oturma sıralarının korunan uzunluğu 40 m.yi bulmaktadır. 80-150 x 70 x 35 cm. ölçülerindeki basamaklar, üst kısımları *torus* bitimli basit bir profile sahiptir. *Klimakes* başlangıcındaki basamaklarda şematik aslan ayakları bulunmaktadır. *Klimakes*'i oluşturan merdiven basamakları, oturma sıralarından ve birbirlerinden ayrı yapılmış olup 66 x 34 x 19 m. ölçülerindedir. Yaklaşık olarak *analemma* ucu seviyesinde son verilen çalışmalara 2014 yılında devam edilecektir (Resim: 6).

Yapıdaki çalışmaların ikinci aşaması sahne binasında gerçekleştirilmiştir. 1963 yılı kazılarında sahne binası ön duvarı ile *proskenion*'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılan blokların envanteri yapıp 250 adet blok rölöveye eklenmiştir. *Scaenae frons* ve *proskenion*'un yanı sıra sahne binası, *cavea* ve *analemma*'ya ait olan söz konusu blokların büyük çoğunluğu yapı dışına çıkarılarak tasnif edilmiştir. Yapılan çalışmalarda, *cavea*'nın ve doğu *analemma*'nın dolgusunda herhangi bir stratigrafik tabakaya rastlanmamış olup M.Ö. 6. yüzyıldan Orta Bizans ve Beylikler Dönemine kadar çeşitli buluntular ele geçirilmiştir.

Bouleuterion

Dionysos Tapınağı'nın doğusunda, tiyatronun güneydoğusunda yer alan *Bouleuterion*'da 1924 ve 1963-64 yıllarında yapılan kazı çalışmaları ile yapı

kısmen ortaya çıkarılmış, 2010 yılında başlayan yeni dönem çalışmaları ile öncelikle mevcut kalıntılar belgelenmiştir. 2011 yılında ise kazı çalışmalarına başlanmış, yapının güney yarısında yapılan B1 ve B2 kazı çalışmaları ile *cavea* ve orkestranın güney yarısı, güney *analemma* duvarı ve güney *parodos* kısmen açığa çıkarılmıştır. 2012 yılında yapının kuzey yarısında ve sahne duvarı ile yapının ön kısmında kazı çalışmalarına devam edilmiştir. 2013 yılında, yapıda yürütülen çalışmalar, Seferihisar Belediyesi'nin¹⁵ maddi katkıları ile kazı başkanlığına alınan mobil vinç sayesinde oldukça hız kazanmıştır. *Bouleuterion*'un doğu (ön) kısmındaki çalışmalar *cavea* ve orkestranın kuzey yarısı (B6/2012-2013), güney *analemma* (B5/2012), sahne binasının güneyi (B3/2012 ve B6/2012-2013) kuzey *analemma* ve kuzey *parodos*'ta (B6, B12/2013) gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yapının güney yan duvarı (B4/2012) ve batı arka duvarının (B7-11/2013) araştırılmasına da başlanmıştır (Plan: 3, Resim: 7).

Bouleuterion'un Doğu (ön) Kısmında Gerçekleştirilen Çalışmalar – B3, B5, B6 ve B12 Açmaları

2012 yılında öncelikle, güney yarıdaki açmaların (B1-B2) ve duvarın güneyinde yer alması beklenen sahne binasının araştırılması amacıyla, B3 olarak adlandırılan açmada kazı çalışmalarına başlanmıştır. Yaklaşık ölçüleri 7 x 17 m. olan açmada, orkestra tabanından 82 cm. yüksekte bulunan duvar üst kottuna kadar kazı çalışmaları yapılmış, Dor ve İon düzeninde mermer üst yapı elemanları ile çok sayıda duvar bloğu ele geçirilmiştir. Buradaki çalışmalarla eş zamanlı olarak, güney *analemma* duvarı ve güney *parodos*'un güney ucunda da 5 x 10 m. ölçülerindeki B5 açmasında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiş, *analemma* duvarına ait birçok blok açığa çıkmıştır.

Bouleuterion'un kuzey yarısındaki çalışmalar ise B6 olarak adlandırılan açmada gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar ile *cavea*'nın ve orkestranın kuzey

15 Söz konusu mobil vinci Teos kazalarına kazandıran Seferihisar Belediye Başkanı Sayın Tunç Soyer'e Teos kazaları adına çok teşekkür ederiz.

yarısı tamamen açığa çıkarılmıştır. 2012’de diğer yarıda tespit edilen sahne binası ön duvarı ve orkestra ile bu duvar arasında yer alan *pulpitum* kaidesinin kuzeyde de devam ettiği görülmüştür. *Pseudo isodomik rektagonal* teknikle yapılmış olan sahne binası ön duvarı kuzey-güney doğrultusunda 23 m. uzunluğunda, 1,45 m. kalınlığındadır. Atkılı ve çift çeperli duvarın güney tarafta sadece ilk iki-üç sırası korunmuşken, kuzey tarafta altı-yedi sıraya kadar *in situ* duvar bloklarının korunduğu görülmektedir. Hem B3 hem de B6 açmalarında sahne binası ön duvarına ait birçok mimarî blok, düşme pozisyonunda ele geçmiştir.

Sahne binası duvarının hemen önünde duvara bitişik olarak yapılmış olan *pulpitum*’un korunan kısımları tamamen ortaya çıkarılmıştır. Sahne binası ön duvarından kuzey ve güney *analemma* uçları ile hizalı olacak şekilde 2,35 m. öne çıkmakta, daha sonra her iki uçta yaklaşık 1’er m. içe girerek daralmaktadır. Uçlarda merdiven sırası ile sonlandığı anlaşılan *pulpitum*, mermer *toichobat* seviyesinde korunmuş olup üst kısmı tamamen tahribata uğramıştır. Özellikle güney ve kuzey uçlarda yer yer korunan harçlı tuğla ve taş dolgu kalıntıları, *pulpitum*’un en içte taş dolgu, bunun önünde ise kare levha biçimli tuğla sırası ile oluşturulduğunu ve muhtemelen mermer plâkalarla kaplı olduğunu göstermektedir.

B6 açması kazı çalışmaları ile yapının kuzey *analemma* duvarı, büyük oranda açığa çıkarılmıştır. Bu duvar da, 2011 yılında açığa çıkarılan güney *analemma* duvarı gibi atkılı *pseudo isodomik rektagonal* teknikle inşa edilmiş ve gerek *in situ* kalıntıları gerekse düşme pozisyonunda ele geçirilen duvar blokları ile oldukça iyi korunmuş durumdadır. Güney *analemma* duvarında uç kısımdaki bloklardan bazıları eksik olmasına rağmen, kuzey tarafta bloklar büyük ölçüde sağlam ve *in situ* ele geçirilmiştir.

Orkestra çukurunun tamamen kazılması ile yarım daireden biraz büyük olan orkestranın çapı 6,22 m. olarak tespit edilmiştir. Orkestra tabanında yer alan izlerden ve az miktarda ele geçirilen parçalardan yola çıkarak tabanın renkli mermer ve *opus sectile* ile kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca *pulpitum*’un her iki ucunda, *analemma* duvarı ile *pulpitum* arasında kalan alan-

larda da uzunlukları 40 ile 110 cm. arasında değişen çeşitli büyüklüklerde dikdörtgen mermer levhalar, döşeme kaplaması olarak kullanılmıştır.

B3, B5 ve B6 açmalarında 2012 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile yapının iç ve ön kısmında oldukça fazla sayıda mimarî blok ele geçirilmiş, bunların tamamı numaralandırılmış ve plan üzerinde buluntu yerleri belirtilmiştir. Bu bloklar arasında yer alan yazıtlı heykel kaidesi parçaları daha önceki yıllarda ele geçirilen parçalarla bir arada değerlendirildiğinde, yapının çeşitli yerlerinde Tiberius Claudius Kalobrotos ve aile bireylerinin heykellerinin bulunduğu ortaya koymaktadır.

Çok sayıda mimarî bloğa rastlanması nedeniyle 2012 yılında kazısı tamamlanamayan kuzey *parodos*, sahne duvarının kuzey yarısı ve ön tarafındaki kazı çalışmalarına 2013 yılında devam edilmiştir. Bu alandaki çalışmalar, 2012 yılında B6 adı ile başlandığından, aynı isimle devam edilmiş ve kuzey-güney yönünde 10 m., doğu-batı yönünde 14 m.lik bir alanda gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar sonucunda sahne duvarının kuzey kısmı kazılarak, yapının kuzey girişi, girişe ait eşik, söveler ve az bir kısmı korunabilmiş olan zemin kaplamasına ulaşılmıştır. Girişin dışa bakan kısmında karşılıklı söveler bulunmaktadır ve söveler arasındaki kapı açıklığı 1,78 m.dir. Kuzey *analemma* duvarına, sahne duvarına ve yapının kuzey girişine ait olduğu anlaşılan düşme pozisyonundaki bloklar *parodos* alanından çıkarılarak tasniflenmiştir. Ayrıca kazılarla eş zamanlı olarak hem sahne duvarı hem de kuzey *analemma*'da orijinal yerleri tespit edilebilen bloklar yapıdaki yerlerine koyularak kısmi anastylosis çalışmaları yapılmıştır.

Kuzey *parodos* çalışmalarının bitmesinin ardından, sahne duvarının dışında (doğusunda) çalışmalara devam edilmiştir. Sahne duvarının kuzey yarısı boyunca sürdürülen çalışmalar doğu-batı doğrultusunda 10 m.lik bir alanda ve +2,96 m. ile +1,95 m. kotları arasında yapılmıştır (P23=0,00 m.). Bu çalışmalar sırasında çok sayıda mimarî blok açığa çıkarılmıştır. Bu bloklar, en üstte sahne duvarı blokları olmak üzere alta doğru silmeli bloklar, dor arşitravları, dor frizleri ve simalı dış sırası blokları sırası ile ele geçirilmiştir. En alt kotta ele geçen, simalı dış sıralarından itibaren yoğun olarak duvar tuğlası ele geçi-

rılmıştır. Kuzey girişin ön kısmında eşik taşı seviyesine (+1,36 m.) kadar kazılan alanda +1,95 m. ile +1,36 m. seviyeleri arasında yoğun miktarda duvar tuğlası ve çatı kiremidi ile karşılaşmıştır.

Kuzey *parodos*'un kuzey ucu ve bu alanın doğusundaki kazı çalışmaları B12 olarak adlandırılan kuzey-güney doğrultusunda 4 m., doğu-batı doğrultusunda 6 m.lik bir alanda yapılmıştır. Bu alanda, *analemma* ile sahne duvarı arasını kapatan devşirme bir duvar açığa çıkarılmıştır. Yaklaşık 4 m. yüksekliğinde ve 2,5 m. genişliğindeki harçsız duvarda *bouleuterion*'a ait mimarî elemanlar ve tuğlalar kullanılmıştır. Kuzey girişin 2,25 m. kuzeyinde ise *bouleuterion*'un kuzey duvarının devamı niteliğinde bir duvar açığa çıkarılmıştır. Sahne duvarına bitişik ve dik olarak *pseudo isodomik rektagonal* teknikte inşa edilen ve korunan yüksekliği yaklaşık 1,5 m. olan duvarın, alttan üç sırası korunmuştur. Duvarın sahne duvarına birleştiği batı bölümü, yükseklikleri 8-9 cm. arasında değişen tuğlalar ile örülerek yükseltilmiştir. Kuzey girişin önünde rastlanan çok sayıda harçlı duvar tuğlaları bu duvara ait olmalıdır. Duvarın doğu kısmında ise devşirme bloklar ile örülmüş bir bölüm bulunmaktadır.

Sahne duvarının doğusunda sürdürülen çalışmalarda, kuzey girişin 30 cm. güneyinde, sahne duvarının doğu yüzüne bitişik 39 x 50 cm. ölçülerinde bir paye *in situ* olarak açığa çıkarılmıştır. Bu payeden doğuya doğru, birbirleri ile aynı aksta 4 adet yivsiz sütun tamburu bulunmaktadır. Yüzeyde görüldüğü kadarıyla, orijinal yerinde olduğu anlaşılan tamburların her birinin çapı 51 cm.dir ve aralarındaki mesafe 1,50 m.dir. Alanda ele geçirilen üst yapı elemanları ve söz konusu paye ile tamburlar, yapının kuzey girişine dorik bir *stoa*'dan ulaşıldığını düşündürmektedir. Kazı çalışmalarında, farklı seviyelerde ele geçirilen 400 adet mimarî blok numaralandırılarak plana işlenmiştir. Söz konusu bloklardan bir kısmı sahne duvarındaki yerine yerleştirilmiş diğerleri ise yapının doğusundaki boş alana taşınarak burada tasniflenmiştir.

Savunma Duvarı (?) - Agora Batı Portiko Arka Duvarı (?)

Bouleuterion'un güneydoğu köşesine birleşen, *cavea*'nın güneydoğu üst köşesinden itibaren, güney duvara 97 derece açı yaparak güneye doğru uza-

nan duvarın, doğu ve batı yüzünde yapılan çalışmalar ve çevresinde yapılan araştırmalar ile duvarın *bouleuterion* ile olan bağlantısı ve bu alandaki yapılaşma araştırılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda söz konusu duvarın, *bouleuterion*'un güneydoğusuna bitişik olan *agora*'ya ait batı *stoa*'nın arka duvarı olabilme ihtimali de bulunmaktadır.

Duvarın batı yüzündeki çalışmalar kapsamında ilk olarak, duvarın hemen batısında bulunan ve 2012 kazı sezonu sonunda yıkımı gerçekleştirilen kaçak baraka yapısının enkazı 2013 yılında kaldırılmış ve bu kaçak yapıda temel olarak kullanılmış birçok antik mimarî blok seçilerek alan dışına taşınmıştır. Barakanın kaldırıldığı bölümde yapılan tesviye çalışması ile birlikte duvarın batı yüzünde de temizlik ve kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda 10 m., doğu-batı doğrultusunda 7 m.lik bir alanda sürdürülen çalışmalar sonucunda duvarın batısına akmış olan toprak, taş ve üzerlerinde bulunan bitki örtüsü temizlenmiş, duvar yüzey kotunda açığa çıkarılmıştır. Söz konusu duvar, her biri 50 cm. yüksekliğindeki dikdörtgen bloklardan oluşmaktadır. 5 sırası açığa çıkarılan duvarın mevcut yüksekliği 2,50 m., kalınlığı ise yaklaşık 2,70 m.dir. Oldukça düzgün bir işçiliğe sahip duvar blokları, atkılı *rektagonal isodomik* duvar tekniği ile yapılmıştır. Duvarın, *bouleuterion*'un güneydoğu köşesine birleşen kısmında ise devşirme olarak kullanılmış bloklar ve taşlarla örülmüş bir kısım bulunmaktadır. Söz konusu duvarın, *bouleuterion*'un güneyindeki *agora*'ya ait batı *stoa*'nın arka duvarı olma ihtimali bulunmaktadır ve geç dönemde savunma duvarı olarak kullanılmak üzere yeniden düzenlendiği düşünülmektedir.

Bouleuterion Güney (Yan) ve Batı (Arka) Duvarında Gerçekleştirilen Çalışmalar – B4, B7-B11 Açmaları

2012 yılında, *bouleuterion*'un güney yan duvarının bulunduğu alanda yapılan çalışmalar, duvara ait taşların oluşturduğu yoğun dolgunun temizlenmesinin ardından B4 açması olarak adlandırılan alandaki kazı çalışmaları ile sürdürülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda yapının orijinal güney duvarının sadece doğu ucunda korunduğu görülmüştür. Yapının muhtemelen M.S. 1. yüzyıl sonlarında kapsamlı tadilat gördüğü dönemden öncesine (M.Ö. 3. yüz-

yıl sonu - 2. yüzyıl başı) tarihlenen batı (arka) duvarı, atkılı *pseudo isodomik rektagonal* teknikte yapılmıştır. Çift çeperli duvarın iç kısmı harçlı moloz taşlar ile doldurulmuştur. Ayrıca yapının tonozlu bir alt yapı ile desteklendiği, duvar blokları arasındaki küçük bir açıklıktan görülebilmektedir. Duvarın diğer bölümleri, çok sayıda devşirme blok kullanılarak, düzensiz bir örgü ile tamamlanmıştır. Geç dönem yapılaşma faaliyetlerine işaret eden bu tamamlamalar ile yapının güney duvarı yükseltilmiş ve genişletilmiş, güneybatı köşeye ise *bouleuterion'* un güney duvarı üzerinde 4,1 m., batı duvarı üzerinde 4,6 m. boyunca, duvardan dışa doğru 2 m. çıkıntı yapan bir destek yapılmıştır. Yapının çevresindeki geç dönem eklentileri dikkate alındığında, bu kısmın geç dönem savunma sisteminin bir parçası olduğu ve muhtemelen bir kule işlevine sahip olduğu düşünülmektedir. Korunan yüksekliği 1,95-2,65 m. arasında değişen duvarda, Geç Arkaik Döneme kadar farklı dönemlere ait birçok yapı elemanı devşirme olarak kullanılmıştır. Söz konusu duvar, blokların ve moloz taşların gelişigüzel bir şekilde yerleştirilip harçla bağlanması şeklinde örülmüştür.

Bouleuterion' un batı duvarında sürdürülen çalışmalar kapsamında ise kuzey-güney doğrultusunda toplam 28 m. boyunca kazı çalışmaları yapılmış ve batı duvarının önündeki 6,5 m.lik bir alan açılmıştır. *Bouleuterion'* un batısından gelerek bir rampa şeklinde kuzey duvarı üzerinden devam eden toprak yolun, kuzeybatı köşeye denk gelen kısmı da kazılmış ve buradaki rampa ortadan kaldırılarak yol kullanım dışı bırakılmıştır. Güneybatı köşedeki geç dönem duvarı ile birlikte toplam 28 m.lik kısmı ortaya çıkarılan *bouleuterion* batı duvarı, *pseudo isodomik rektagonal* ve atkılı örgü tarzda inşa edilmiş olup hemen hemen *cavea'* nın üst sırası hizasında korunmuştur (en yüksek yerinde 2,30 m.). Kısmen iyi korunmuş olan batı duvar, ağaç kökleri nedeniyle batıya, yani dışa doğru açılmış olması sağlamlaştırma önlemlerini zorunlu kılmıştır ve duvar önündeki kazı çalışmaları tamamlanamamıştır. Duvara ait bloklar yerlerinden sökülerek, aralarındaki ağaç kökleri temizlenmiş ve yeniden orijinal yerlerine yerleştirilmiştir. Ayrıca, kazı sırasında ele geçirilen çok sayıdaki duvar bloğunun da orijinal yerlerinin tespit edilmesi ile duvarın eksik kısımları tamamlanmış, yapılan geçici restorasyonun ardından duvar yüksekliği 3,30 m. ye ulaşmıştır (Resim: 8 a-c).

Bouleuterion batı duvarı önündeki dolgu toprağın kaldırılmasından sonra, duvarın güney yarısının önünde çeşitli mekânlara ait duvar kalıntılarına rastlanmıştır. Bu mekânlar, şu an için batı duvarına bitişik iki mekân ve bunların batısındaki ikişer mekân şeklinde algılanabilmektedir. Bu alandaki kazı çalışmalarına, her bir mekân ayrı ayrı adlandırılarak (B7-B10) devam edilmiştir. Moloz taş ve tuğlanın yanı sıra, düzgün kesimli blokların harçla örülmesi ile yapılan duvarların kalınlığı yaklaşık 65 cm.dir. Batı duvarın kuzey yarısında yapılan çalışmalar ise B11 olarak adlandırılmıştır. Bu açmada da batı duvarına ait çok sayıda bloğun yanında devşirme bloklar da açığa çıkarılmıştır. Özellikle batı duvarının kuzey köşesinde yoğun olarak ele geçirilen devşirme bloklar, güney köşedeki yapılaşmanın simetrik olarak burada da olabileceğini düşündürmektedir. Yapının arkasındaki çalışmalar, batı duvarının önündeki incir ağacı ve dolgudan ele geçirilen mimarî blokların alanda tasnif edilmesi nedeniyle yüzey toprağı seviyesinde sonlandırılmıştır. Bu alandaki kazı ve temizlik çalışmaları sırasında, çeşitli dönemlere ait amorf seramik parçaları, pişmiş toprak objeler, kolye ucu, çivi gibi metal buluntular, mermer kaplama ve *opus sectile* parçaları ve heykeltıraşlık eserleri ele geçirilmiştir. Bunların içinde özellikle, aslan postlu trajik mask şeklindeki mermer aplik, muhtemelen Klâsik Döneme tarihlenen mermer Kybele steli ve çok az bir kısmı korunmuş olmasına karşın üzerindeki yazıt ile Arkaik Döneme tarihlenen stel parçası dikkat çekmektedir. Güneybatı köşedeki devşirme kulenin batı yüzünde kullanılmış olan Arkaik Dönem *Aeol kyma*'lı taş bloğu ve yapının ön kısmındaki kazı çalışmalarında ele geçirilen üç adet arkaik blok, yapı tarihi açısından olmasa da kentin erken dönem mimarî buluntuları açısından önem taşımaktadır.

Hellenistik Sur

Yusuf POLAT¹⁶

2012 yılında kentin güneyinde bulunan Güney Kule 2'de ve Güney Kule 2'nin 85 m. doğusunda yapılan temizlik çalışmaları ile ortaya çıkan Güney Giriş 1'de kazı ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

16 Öğr. Gör. Yusuf POLAT, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 26470 Tepebaşı / Eskişehir; e-posta: ypolat@anadolu.edu.tr

Güney Kule 2: Kareye yakın plan gösteren kulenin doğu duvarı 8,10 m., batı duvarı 7,40 m., kuzey duvarı 7,80 m. ve güney duvarı 7,60 m. ölçülerindedir.

Güney Giriş 1: Güney Kule 2'nin 85 m. doğusunda, 5 x 4,60 m. ölçülerinde iki adet kule ve iki kule arasındaki açıklık 5 m., kapı açıklığının ise 3,40 m. olduğu bir giriş tespit edilmiştir. Hellenistik Sur Güney Giriş 1 (Güney Nekropol Kapısı 1) olarak adlandırılan Giriş 1, Kule 2'nin doğusunda bulunan sur duvarı üzerindeki döküntü taşların temizlenmesiyle birlikte 1,30 m. genişliğindeki sur duvarı ile bu hat üzerindeki 2 adet mazgalın varlığı tespit edilmiştir (Resim: 9). Surun dış yüzünden içe doğru genişleyen batı taraftaki 1 no'lu mazgal, dışta 12 cm. içte ise 65 cm. genişliğindedir. Bu mekân "Mazgal 1 Mekân" olarak adlandırılmıştır. 1 No.lu mazgalın 8 m. doğusunda, inşa tekniği, ölçü ve plan bakımından mazgal 1 ile aynı özelliklere sahip ikinci bir mazgalın varlığı tespit edilmiştir.

2013 yılı kazı sezonunda, antik kenti çevreleyen ve Hellenistik Dönem'e tarihlenen batı sur duvar ve girişlerinin tespiti için, kentin batı surlarında HS-B4 ve doğu surlarının tespiti için antik güney limanın batısında HS-D1 olarak adlandırılan alanlarda kazı ve belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Hellenistik Sur Batı 4: Kentin batısını çevreleyen surların kuzey sur hattıyla bağlantısının tespiti amacıyla HS-B4 adıyla bir açma açılmıştır. Kazı çalışması, 7,5 x 5 m. ölçülerinde ve akropolün 150 m. güneydoğusunda bulunan sur hattının izlenebilen son sur duvar taşı çevresinde gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmalarında, üst kısmı yüzeyde görülen sur duvar bloğu üzerinde Eski Yunanca 9 satırdan oluşan *in situ* konumda sur inşa yazıtı ortaya çıkarılmıştır (Resim: 10). Bu yazıtta göre surun taş ve kerpiçten oluşturulan bu bölümü için yine diğer sur yazıtlarında olduğu gibi Epistatountes'lerin denetiminde 5660 dragma ve 4 obol, büyük olasılıkla Teos'ta bulunmayan ve ithal edilmiş olan şeyler için 320 İskender Drağması harcanmıştır. Söz konusu sur inşa yazıtının güneyindeki sur duvarının doğu yüzündeki sur bloğu üzerinde "HPOΔOTO" yazısı ortaya çıkarılmış olmasından dolayı, kentin kuzeybatısındaki bu kapı Herodot kapısı olarak adlandırılmıştır.

Hellenistik Sur Doğu 1: Güney liman iskelesinin kuzeybatısında, kuzey-gü-

ney yönlü toplam 70 m. uzunluğunda ve 3 m. kalınlığında doğu sur kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu sur duvar bloklarının ön yüzlerinin bosajlı, içte atkılı ve duvar aralarının çeşitli boyutlarda taşlarla dolgu yapıldığı gözlemlenmiştir. Sur duvar bloğu olarak ikinci kez kullanılmış olan ve olasılıkla M.Ö. 5. yy.a tarihlenen 30 satırdan oluşan bir yazıt ta surda tespit edilmiştir.

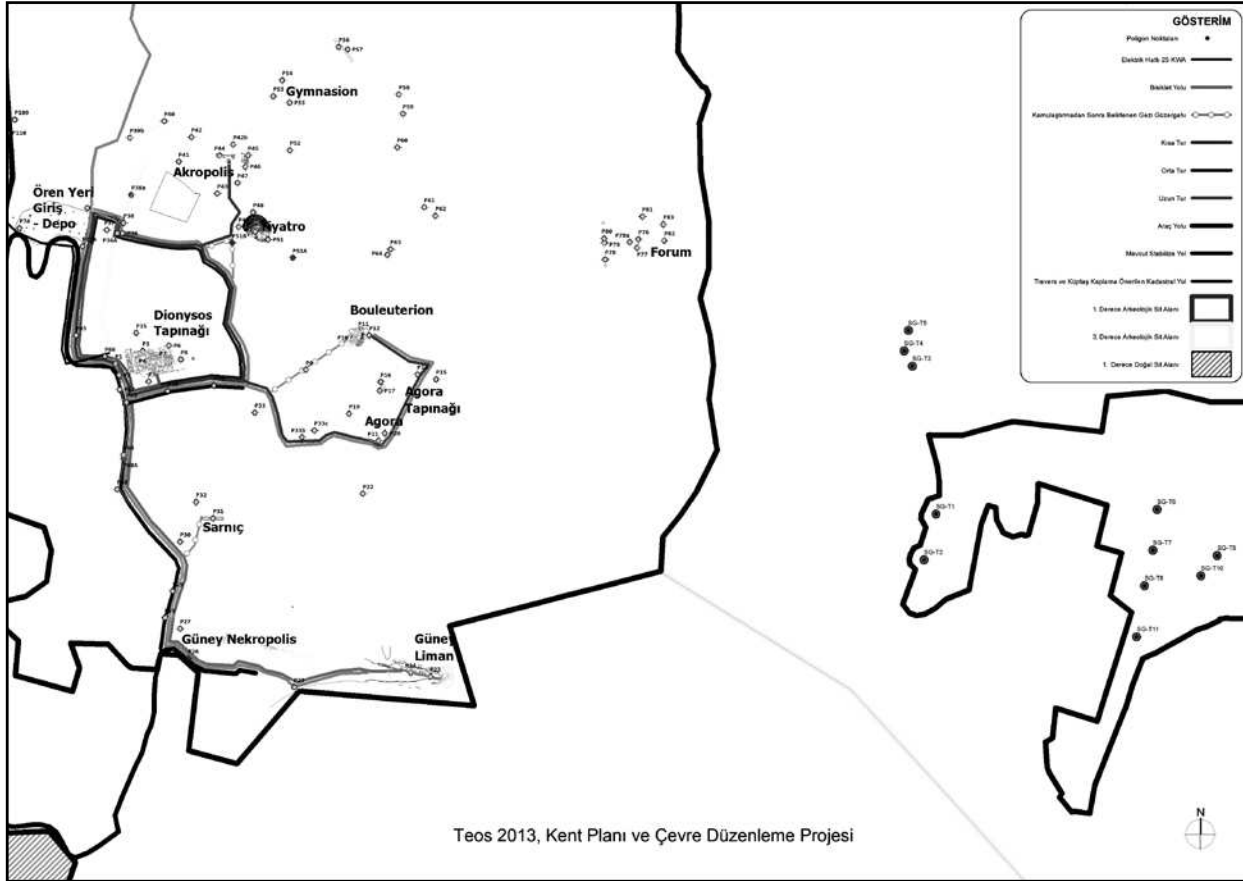
Güney Liman Sualtı Kazı Çalışmaları

İrfan TUĞCU¹⁷

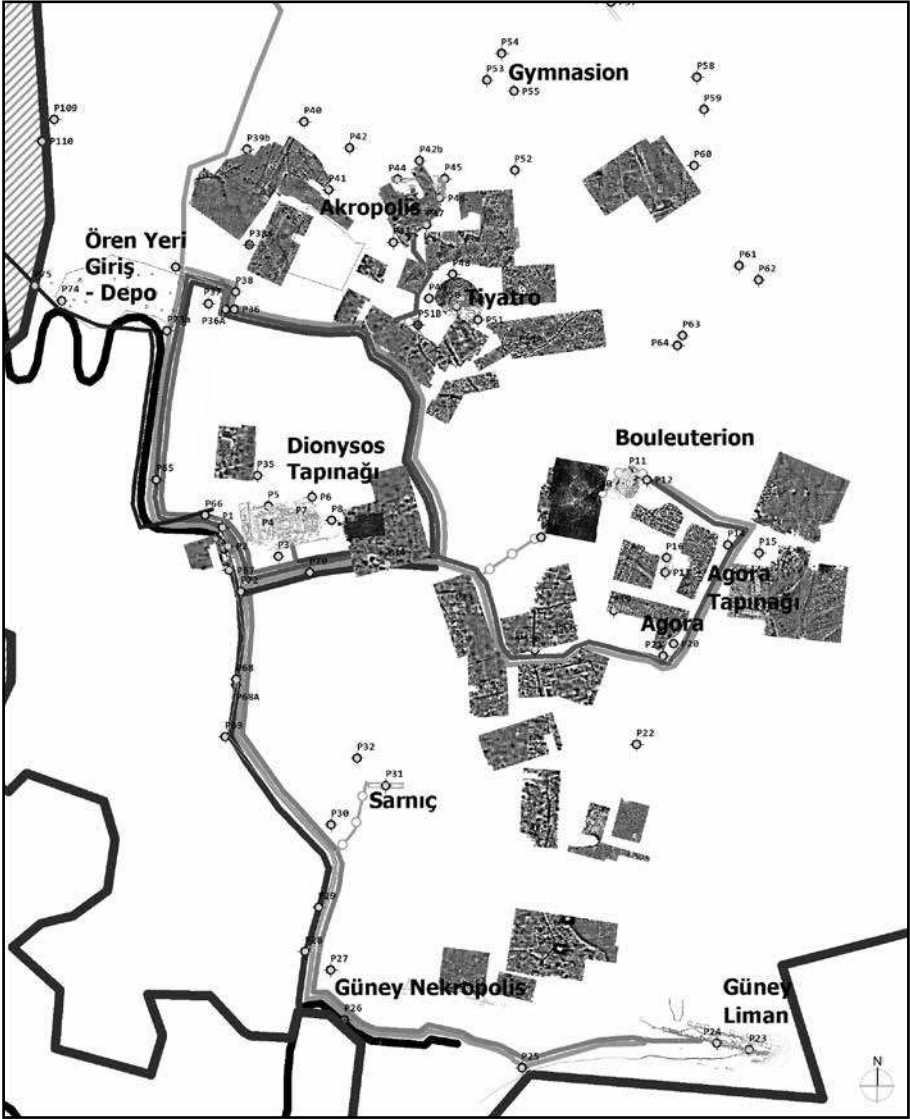
2011 yılında sualtı fotografik belgelemesi yapılmış olan Güney Liman' da 2012 yılında ilk kez sualtı sondaj kazılarına başlanmıştır. Güney Liman' ın kuzey yüzünde en iyi korunmuş durumdaki iki tekne bağlama taşı önünde 3 x 5 m. ölçülerindeki LSA1 açmasında, modern deniz posedonyasının hemen altından yoğun bir dolgu tabakası açığa çıkarılmıştır. Deniz seviyesinin (P23=0,00 m) 40 cm. altında mendireğin bağlama sırasına temel oluşturan 1 m. ile 1,5 m. arasında değişen uzunluğa, yaklaşık 60 cm. yüksekliğe sahip olan atkı (temel taşı) blokları açığa çıkarılmıştır. Yoğun dolgu içerisinde günlük yaşama yönelik olarak kullanım görmüş olan cam eşyalara ait parçalar ve metal çiviler, kurşun ağırlık ve organik materyal olarak zeytin çekirdeği, karpuz ve kayısı çekirdeği açığa çıkarılmıştır.

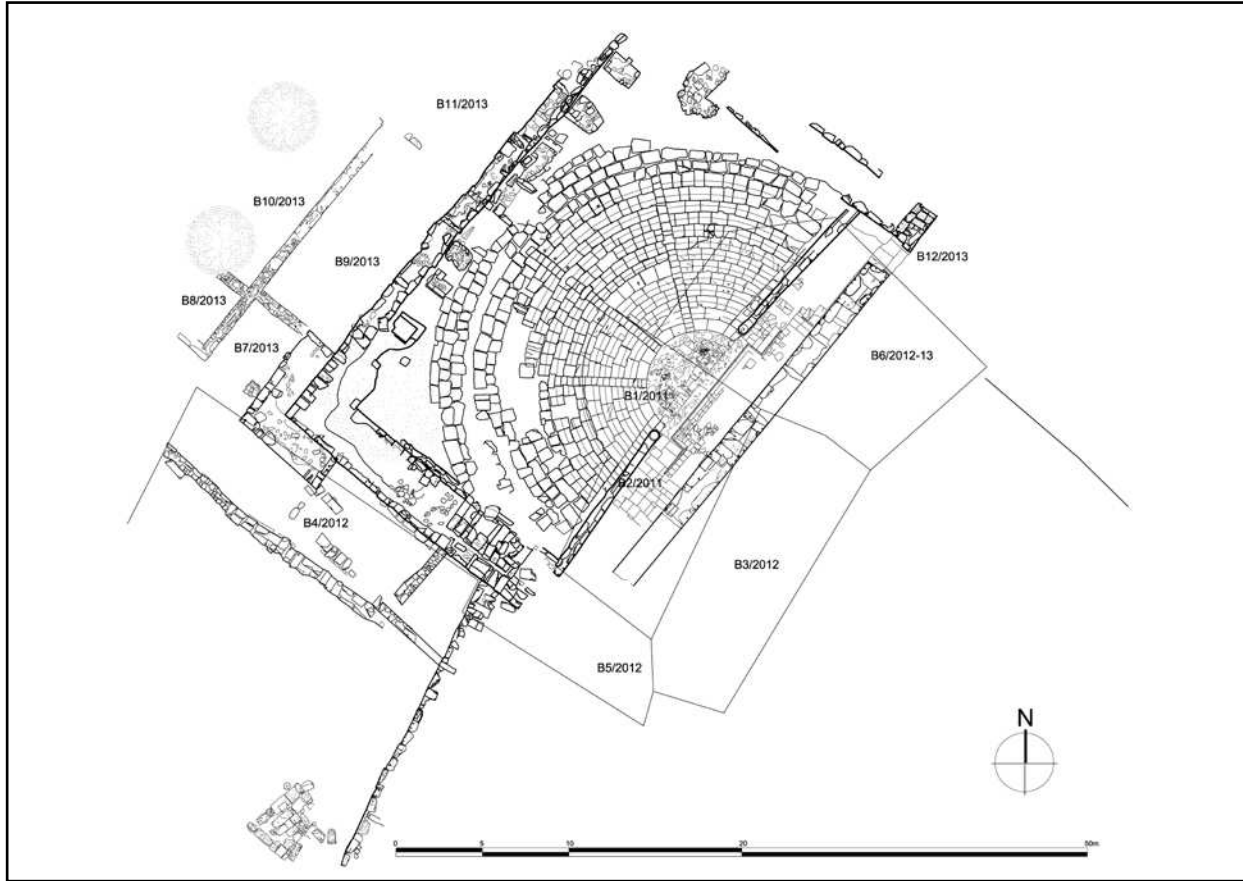
17 Yrd. Doç. Dr. İrfan TUĞCU, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 80000 Fakişağı / Osmaniye; e-posta: irfan_tugcu@hotmail.com

Plan 1: Teos kent planı ve çevre düzenleme projesi, 2013.

Plan 2: Teos kent planı ve 2011-2013 jeofizik sonuçları.

Plan 3: Bouleuterion plan rölövesi (2013).

Resim 1: Güney Giriş Kule 2' de ele geçirilen fusi form- lu tüme yakın unguentarium.

Resim 2: Güney Kule 2' de ele geçirilen kâse ve balık tabağı parçası.

Resim 3: Güney Liman ve Şapel.

Resim 4: Dionysos Kutsal Alanı, kuzeybatı Stoa köşesi (2013).

Resim 5: Dionysos Kutsal Alanı, Batı Stoa, duvar kalıntıları.

Resim 6: Tiyatro, Cavea ve sahne binası.

Resim 7: Bouleuterion ve Agora Tapınağı hava fotoğrafı.

Resim 8a: Kazı öncesi, *Bouleuterion* Batı (Arka) duvarı.

Resim 8b: Kazı sonrası, *Bouleuterion* Batı (Arka) duvarı.

Resim 8c: Restorasyon sonrası, *Bouleuterion* Batı (Arka) duvarı.

Resim 9: Hellenistik Sur, Güney Giriş 1 (Güney Nekropol Kapısı 1).

Resim 10: Hellenistik Sur, Batı 4.